

DOSSIER

VLUCHTELINGEN IN EUROPA

**EUROPAHUIS
RYCKVELDE**
THUIS IN EUROPA

VLUCHTELINGEN IN EUROPA

Nog nooit waren wereldwijd zoveel mensen op de vlucht. In 2022 werd voor het eerst in de geschiedenis de trieste mijlpaal van 100 miljoen mensen op de vlucht overschreden. Een meerderheid van die mensen is op de vlucht in eigen land of gaat naar de buurlanden. Toen in 2015 ineens meer mensen Europa bereikten, kwam asiel en migratie hoog op de Europese politieke agenda. Sindsdien zoekt de Europese Unie naar een gemeenschappelijke aanpak, maar dit verloopt moeizaam. Het creëren van nieuwe wetgeving in dit beleidsdomein is namelijk (op enkele gemeenschappelijke regels na) een bevoegdheid van de lidstaten en de visies lopen zeer sterk uiteen. Tijd om te treuzelen is er echter niet nu ook de Russisch-Oekraïense oorlog zorgt voor een grotere instroom van mensen op de vlucht in de Europese Unie.

Dit dossier biedt een algemeen kader over mensen op de vlucht buiten en in Europa. Daarnaast toont het hoe de Europese Unie en haar lidstaten omgaan met asiel en migratie.

UPDATE JULI 2022

1. Een recordaantal mensen op de vlucht	2
Vluchtelingen wereldwijd	3
En in Europa?	6
2. Internationale bescherming van vluchtelingen	7
De Conventies van Genève	7
What's in a name? Enkele internationaal vastgelegde definities	7
3. Hoe komen vluchtelingen naar Europa?	9
Legaal	9
Illegaal	10
4. Wat doet de EU?	11
Bestaande afspraken over asiel	11
Elk land zijn eigen beleid	12
Europese crisismaatregelen	13
Crisisrespons Russisch-Oekraïense oorlog	15
5. Naar een Europees asiel- en migratiebeleid? Het nieuwe migratiepact	14
Een externe dimensie: partnerschappen met landen buiten de Europese Unie	14
Beheer van de EU-buitengrenzen: verplichte screening, gemeenschappelijke asielprocedures en Frontex	15
Regels rond solidariteit	15
5. Het nieuwe migratiepact	16
Een externe dimensie: partnerschappen met landen buiten de Europese Unie	16
Beheer van de EU-buitengrenzen: verplichte screening, gemeenschappelijke asielprocedures en Frontex	17
Regels rond solidariteit	18
6. Migratie in het publieke debat	19
Conclusie	20
Bronnen en nuttige links	20

1.

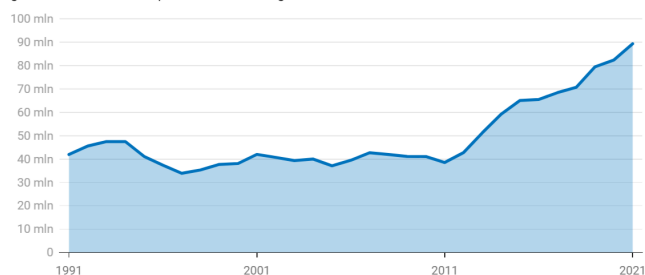
Een recordaantal mensen op de vlucht

In 2022 werd de trieste mijlpaal van **100 miljoen mensen op de vlucht** overschreden. De **oorlog** in Oekraïne zorgde voor een stijging van dat aantal, naast de toenemende conflicten in onder andere Ethiopië, Burkina Faso, Myanmar, Nigeria, Afghanistan en Congo. Daarnaast zorgen ook **klimaatrampen** (droogte, overstromingen, extreme temperaturen ...) ervoor dat steeds meer mensen noodgedwongen hun huis verlaten.

89,3 miljoen mensen waren wereldwijd gedwongen op de vlucht

aan het einde van 2021 wegens vervolging, conflict, geweld, mensenrechtenschendingen of gebeurtenissen die de openbare orde ernstig verstoren.

16 juni 2022

Bron: UNHCR Global Trends 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

Vluchtelingen (onder UNHCR-mandaat)

21 327 973

Palestijnse vluchtelingen (onder UNRWA-mandaat)

5 792 907

Mensen op de vlucht in eigen land *

53 165 720

Asielzoekers

4 625 143

Venezolanen ontheemd buiten hun land **

4 406 407

16 juni 2022

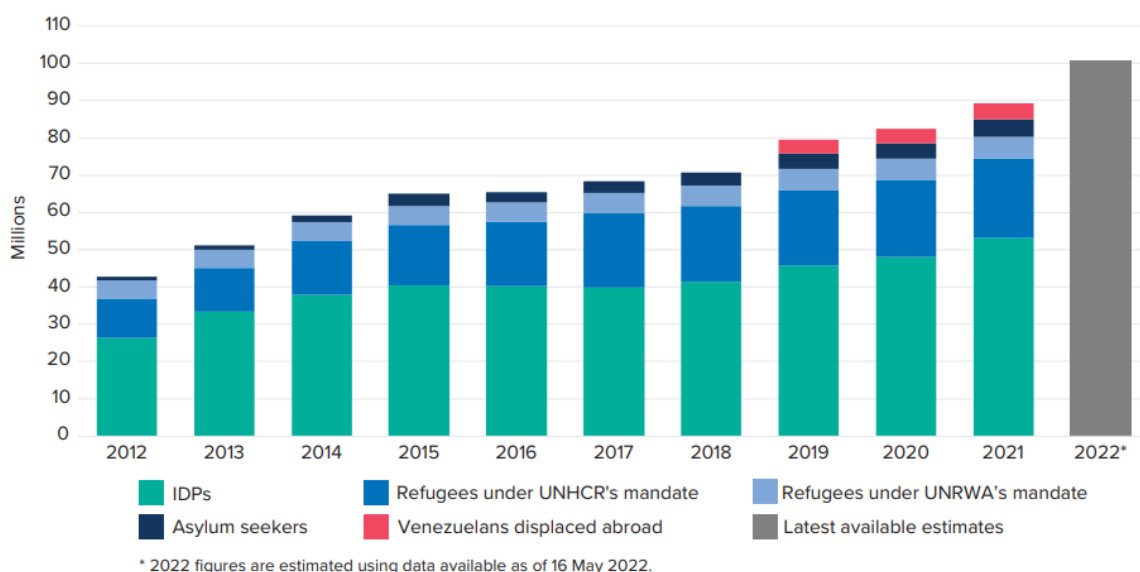
* Bron: Internal Displacement Monitoring Centre

** Exclusief Venezolaanse asielzoekers en vluchtelingen

Bron: UNHCR Global Trends 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

Bron: UNHCR Global Trends 2021

Figure 1 | People forced to flee | 2012–2022

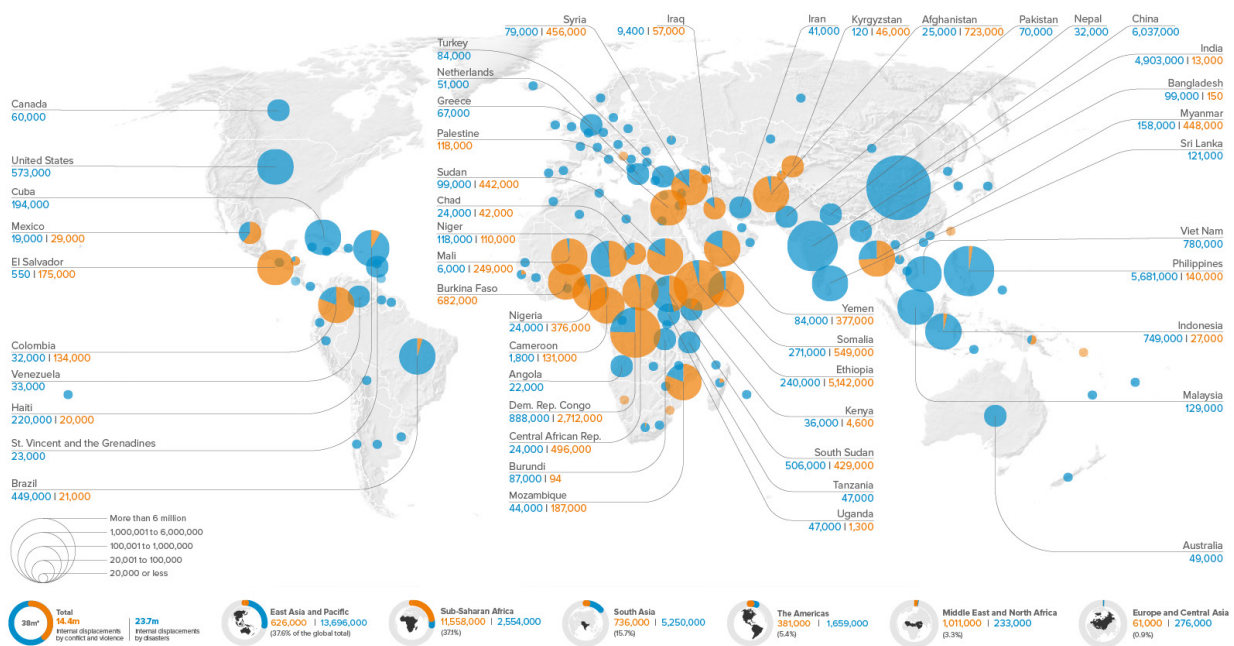
Bron: UNHCR Global Trends 2021

Vluchtelingen wereldwijd

Opgelet! We gebruiken in dit document de laatst beschikbare officiële data over de globale context. De officiële grafieken en cijfers zijn van eind 2021. Actuele cijfers of trends over de situatie in Oekraïne staan telkens aangeduid met een *.

Tegen eind 2021 waren 89,3 miljoen mensen op de vlucht. De meerderheid daarvan zijn ontheemden. Zij vluchten in eigen land en steken dus hun landsgrenzen niet over. Naast gewapende conflicten en politiek geweld (blauw), zorgen vooral natuur- en klimaatrampen (oranje) voor de meeste interne verplaatsingen.

Internal displacements by conflict and disasters in 2021

The country and territory names and figures are shown only when the total new displacements value exceeds 20,000. Due to rounding, some totals may not correspond with the sum of the separate figures. The boundaries and the names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by IDMC.

IDMC Internal displacement monitoring centre

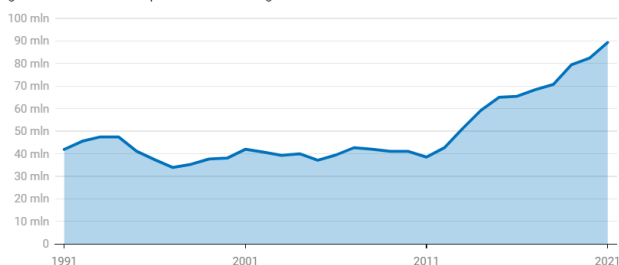
Bron: Operational Data Portal UNHCR

Ongeveer 36 miljoen mensen besloten om hun landsgrenzen over te steken en vertrokken naar een ander land (2021). Mensen vluchten om verschillende redenen: oorlog, terreur, vervolging op basis van ras, religie, politieke overtuiging of het behoren tot een

bepaalde sociale groep (bijvoorbeeld LGBTQ+). Maar ook armoede en werkloosheid, een uitzichtloze situatie en de gevolgen van klimaatopwarming (hongersnood, conflict) brengen mensen ertoe om op de vlucht te slaan.

89,3 miljoen mensen waren wereldwijd gedwongen op de vlucht

aan het einde van 2021 wegens vervolging, conflict, geweld, mensenrechtenschendingen of gebeurtenissen die de openbare orde ernstig verstoren.

16 juni 2022

Bron: UNHCR Global Trends 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

Vluchtelingen (onder UNHCR-mandaat)

21 327 973

Palestijnse vluchtelingen (onder UNRWA-mandaat)

5 792 907

Mensen op de vlucht in eigen land *

53 165 720

Asielzoekers

4 625 143

Venezolanen ontheemd buiten hun land **

4 406 407

16 juni 2022

* Bron: Internal Displacement Monitoring Centre

** Exclusief Venezolaanse asielzoekers en vluchtelingen

Bron: UNHCR Global Trends 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

Bron: Operational Data Portal UNHCR

*Sinds februari 2022 staken al meer dan 6,5 miljoen Oekraïense vluchtelingen hun landsgrens over. Meer dan 7 miljoen mensen in Oekraïne zijn ontheemd. Het totale aantal Oekraïense mensen op de vlucht ligt dus op ongeveer 13,5 miljoen mensen.

Waar komen ze vandaan?

Van de groep mensen die besloten om hun landsgrens over te steken, kwam meer dan 2/3de uit 'slechts' vijf landen: Syrië, Venezuela, Afghanistan, Zuid-Soedan en Myanmar. Niet toevallig landen waar al decennialang oorlog en conflict heersen.

Minderjarigen (jonger dan 18 jaar) maken wereldwijd 4% uit van de vluchtelingenpopulatie, op de vlucht met hun ouders of onbegeleid. Kinderen en jongeren op de vlucht lopen vaker het gevaar blootgesteld te worden aan misbruik, uitbuiting en geweld. Sinds 2018 worden per jaar zo'n 350.000 à 400.000 kinderen geboren als vluchteling.

**Oekraïne zou in deze grafiek op de tweede plaats staan. Meer dan 6,5 miljoen Oekraïners besloten om hun landsgrens over te steken. Afhankelijk van verdere ontwikkelingen kan het land op de eerste plaats belanden.*

Top 5 herkomstlanden

Meer dan twee derde van alle vluchtelingen en Venezolanen ontheemd buiten hun land kwamen uit slechts 5 landen *

 Syrië	6 849 100
 Venezuela**	4 605 600
 Afghanistan	2 712 900
 Zuid-Soedan	2 362 800
 Myanmar	1 177 000

16 juni 2022,

* Exclusief Palestijnse vluchtelingen onder UNRWA-mandaat

** Dit is het aantal Venezolaanse vluchtelingen en Venezolanen ontheemd in het buitenland

Bron: UNHCR Global Trends 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

Bron: Operational Data Portal UNHCR

Minderjarigen op de vlucht

Minderjarigen op de vlucht behoren tot één van de meest kwetsbare groepen ter wereld. Ze hebben dringend nood aan degelijke opvang, goede voeding en medische hulp. Naast deze basisvoorzieningen zijn ook psychologische bijstand en extra beschermende maatregelen tegen misbruik en geweld nodig. Bovendien is toegang tot onderwijs een belangrijke factor om een verloren generatie te vermijden.

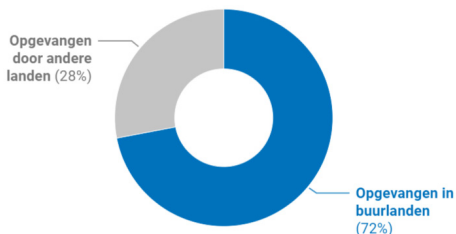
*<https://data.unicef.org/resources/migrant-and-displaced-children-in-the-age-of-covid-19/>

Waar gaan ze naartoe?

In 2021 kwam 72% van de vluchtelingen terecht in buurlanden. De landen van opvang waren vaak zelf ontwikkelingslanden met beperkte middelen: er is weinig extra hulp voor de opvang van mensen op de vlucht.

72% werd opgevangen in buurlanden

72% van alle vluchtelingen en in het buitenland ontheemde Venezolanen verbleven in een buurland van hun land van herkomst.*

16 juni 2022

* Exclusief Palestijnse vluchtelingen onder UNRWA-mandaat

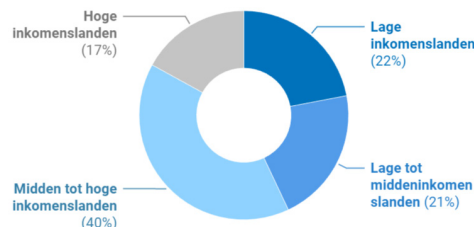
Bron: UNHCR Global Trends 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

Bron: UNHCR Global Trends 2021

**Een groot deel van de mensen die vanuit Oekraïne op de vlucht slaan, wordt opgevangen in de buurlanden. Vooral in Polen, Roemenië, Slowakije en Hongarije. De trend die zichtbaar is op de eerste grafiek, zien we ook hier bevestigd. Het is voor*

83% werd opgevangen in lage en middeninkomenslanden

Lage en middeninkomenslanden vingen 83% van vluchtelingen en in het buitenland ontheemde Venezolanen op.*

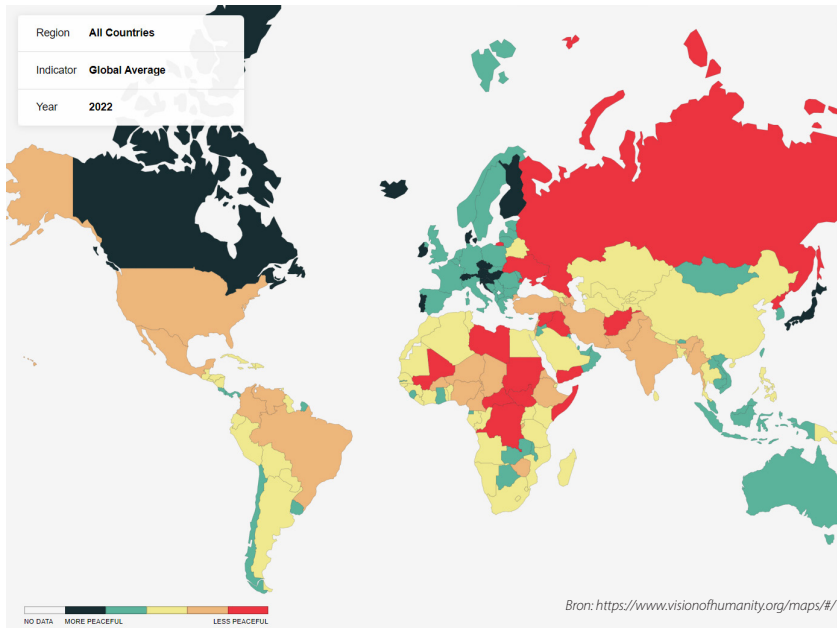

16 juni 2022

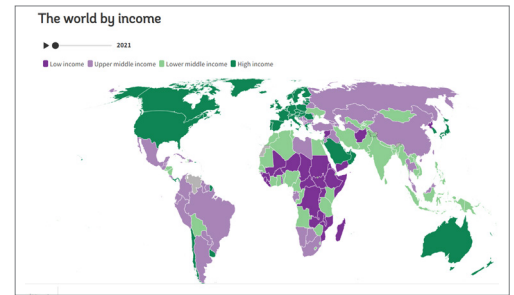
* Exclusief Palestijnse vluchtelingen onder UNRWA-mandaat

Bron: UNHCR Global Trends 2021 • Gecreëerd met Datawrapper

de tweede grafiek echter mogelijk dat een kleine verschuiving zal plaatsvinden, daar de Wereldbank Polen, Roemenië, Slowakije en Hongarije als Hoge inkomenslanden beschouwt.

De Global Peace Index geeft weer hoe veilig een land is. De rood en oranje gekleurde gebieden tonen aan dat heel wat landen onveilig zijn, onder meer door conflicten en aanslagen. Dat zorgt ervoor dat het aantal vluchtelingen op het hoogste peil ooit gemeten staat. Dat Europa voornamelijk groen staat ingekleurd, verklaart waarom het een aantrekkelijke bestemming is: het is er veilig.

Van alle landen wereldwijd vangt Turkije al voor het achtste jaar op rij het hoogste aantal vluchtelingen op: bijna 3,8 miljoen mensen in 2021. Colombia staat voor het derde jaar op rij in de top vijf van opvanglanden door de crisis in buurland Venezuela. Ook Pakistan, Oeganda, Soedan en Duitsland zijn landen waar al jaren meer dan één miljoen vluchtelingen verblijven.

**Rekening houdend met de huidige situatie en de opvang van Oekraïense vluchtelingen, blijft deze top 5 in stand. De kans is echter groot dat Polen de plaats van Duitsland overneemt aangezien het land momenteel ongeveer 1,2 miljoen vluchtelingen opvangt (juli '22).*

Top 5 opvanglanden

Vijf landen vingen meer dan 1,2 miljoen vluchtelingen en Venezolanen ontheemd in het buitenland op*

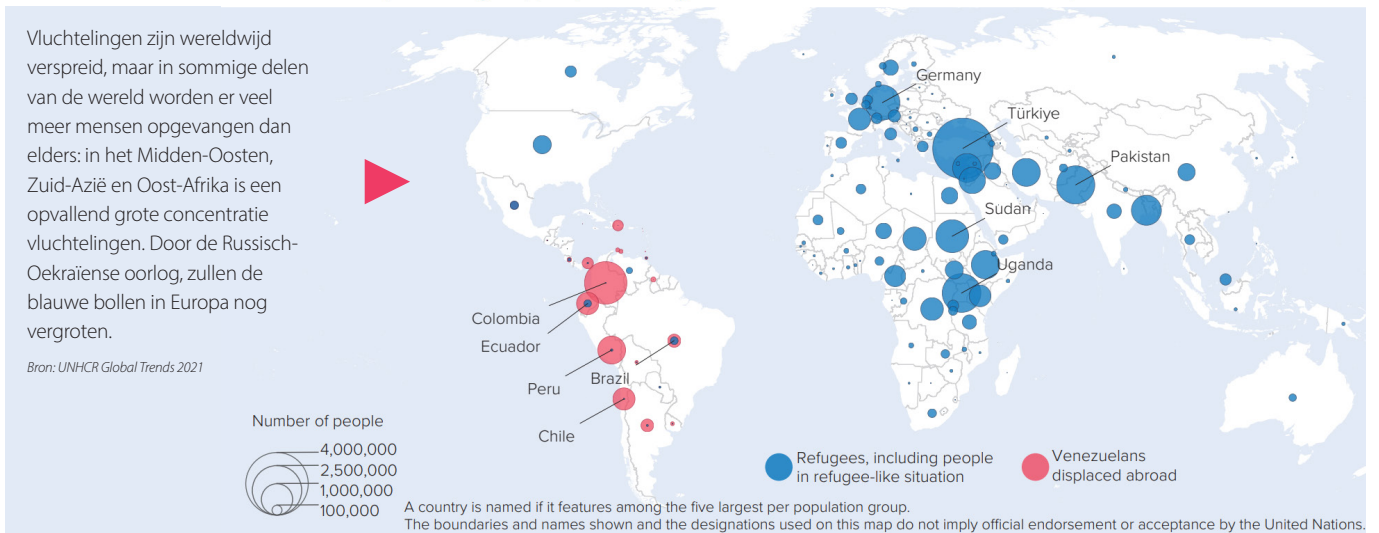
Turkije	3,7mln
Colombia	1,7mln
Pakistan	1,4mln
Oeganda	1,4mln
Duitsland	1,2mln

18 juni 2021

* Exclusief Palestijnse vluchtelingen onder UNRWA-mandaat

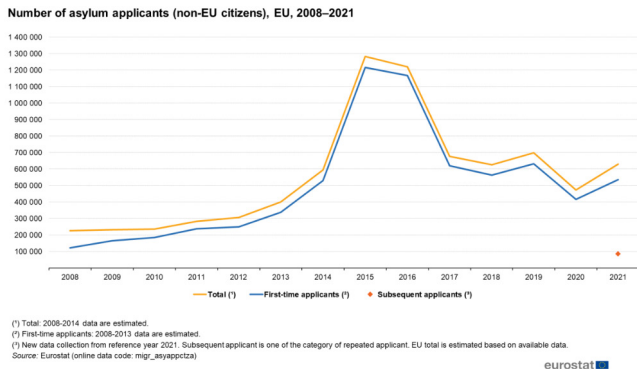
Bron: UNHCR Global Trends 2021

Map 2 | Refugees, people in refugee-like situations and Venezuelans displaced abroad | end-2021

En in Europa?

Mensen op de vlucht vinden ook hun weg naar Europa. Voor de inval van Rusland in Oekraïne, werd hier een minderheid van het aantal vluchtelingen wereldwijd (ongeveer 15%) opgevangen.

Het aantal asielaanvragen in de Europese Unie bereikte een eerste piek in 2015 – 2016 toen meer en meer mensen bescherming zochten in Europa. De stijging naar een ongezien aantal van 1,3 miljoen asielaanvragen in 2015 zette de Europese Unie politiek zwaar onder druk.

Het aantal daalde opmerkelijk in 2017 door zowel EU-maatregelen als het beleid van individuele lidstaten (zie verder). In 2019 steeg het aantal asielaanvragen door een toegenomen aantal aanvragen van Venezolanen, Colombianen en Afghanen. In 2020 volgde een sterke daling van 30% ten opzichte van het jaar voordien als gevolg van de coronapandemie en de wereldwijde reisbeperkingen.

2021 bracht opnieuw een lichte stijging met zich mee. Frankrijk en Duitsland kregen dat jaar de meeste asielaanvragen binnen, gevolgd door Spanje, Italië en Griekenland.

Tijdelijke bescherming voor Oekraïense vluchtelingen ≠ een asielaanvraag

Vanaf februari 2022 steeg het aantal vluchtelingen in Europa aanzienlijk door de oorlog in Oekraïne. Daarom activeerde de Europese Unie de 'Richtlijn voor Tijdelijke Bescherming' in maart 2022. Deze biedt onmiddellijke bescherming aan Oekraïense vluchtelingen voor een termijn van één jaar.

Artikel 17, hoofdstuk IV van deze richtlijn stelt dat 'personen die tijdelijke bescherming genieten, te allen tijde een asielaanvraag moeten kunnen

indienen'. Asiel aanvragen is met andere woorden mogelijk, maar niet noodzakelijk om bescherming te krijgen.

Ongeveer 3,4 miljoen mensen uit Oekraïne vroegen zo een tijdelijke bescherming aan in de Europese lidstaten (juli '22). Hoeveel daarvan ook effectief asiel zullen aanvragen, valt nog af te wachten.

Internationale bescherming van vluchtelingen

De Conventies van Genève

De allereerste internationale afspraken over de status van vluchtelingen volgden kort na WOII.

In 1951 kwam een groep diplomaten samen in Genève om zich te buigen over het lot van toekomstige vluchtelingen. Zij riepen het recht op asiel uit tot een mensenrecht en legden een definitie vast voor de term 'vluchteling'. De Conventie van Genève of het 'vluchtelingenverdrag' was geboren. De definities in dit verdrag laten toe om te bepalen of iemand erkend kan worden als vluchteling of niet.

Oorspronkelijk was het verdrag beperkt in tijd. Landen konden bij het ondertekenen kiezen of ze bescherming gingen bieden aan mensen die vluchten voor: 1. "gebeurtenissen voor 1951 in Europa" of 2. "gebeurtenissen voor 1951 wereldwijd". In 1967 werd de beperking in tijd geschrapt.

In 1951 ondertekenden 150 landen het verdrag (dat zijn bijna alle landen ter wereld), waaronder België en alle landen van de

Europese Unie. Libanon en Jordanië, waar nu erg veel vluchtelingen zijn, ondertekenden het vluchtelingenverdrag niet. Turkije tekende wel, maar koos als enige land voor de eerste optie 'gebeurtenissen in Europa'. Daar gelden met andere woorden de Conventies van Genève enkel voor vluchtelingen uit Europa.

What's in a name? Enkele internationaal vastgelegde definities

Een migrant

een persoon die uit zijn/haar/hun land vertrekt om ergens langdurig of voor altijd te verblijven. Dit is met andere woorden een overkoepelende term. Voorbeeld: een Europeaan die naar de VS verhuist om er te gaan werken, is een migrant.

Een vluchteling

iemand die op de vlucht is voor vervolging vanwege zijn/haar/hun ras, nationaliteit, godsdienst, politieke overtuiging, of omdat hij/zij/hen tot een bepaalde sociale groep behoort of een bepaalde nationaliteit heeft (=officiële definitie Conventie van Genève). Iemand die erkend wordt als vluchteling, krijgt een verblijfsvergunning voor vijf jaar, met nadien toegang tot een permanente verblijfsvergunning.

Een oorlogsvluchteling

iemand die op de vlucht is voor oorlog, terreur, foltering, doodstraf of executie. Iemand die in de Europese Unie erkend wordt als oorlogsvluchteling, heeft recht op 'subsidiare bescherming'. Dit is een tijdelijke verblijfsvergunning voor één jaar¹.

De lijn tussen 'vluchtelingen' en 'oorlogsvluchtelingen' is vaak dun. In oorlogslanden zoals Irak en Afghanistan bijvoorbeeld lopen vervolging (definitie vluchteling) en oorlogsgeweld (definitie oorlogsvluchteling) vaak door elkaar: veel mensen worden aangevallen omdat ze tot een bepaalde etnische of politieke groep behoren.

Internationale, subsidiaire of humanitaire bescherming?

Er zijn verschillende manieren om een persoon op de vlucht bescherming te bieden. Iemand die wordt erkent als vluchteling, krijgt internationale bescherming. Dit geldt in alle landen die de conventies van Genève ondertekenden. Iemand die niet aan de definitie van vluchteling voldoet, maar wel erkend wordt als oorlogsvluchteling, kan subsidiaire (=tijdelijke) bescherming krijgen. In dit geval is de Europese wetgeving van toepassing. In situaties waar beide niet van toepassing zijn (voor mensen die bijvoorbeeld op de vlucht zijn voor armoede of klimaat) kan een land individueel de keuze maken om de persoon in kwestie humanitaire bescherming te bieden.

¹ Na een jaar volgt een evaluatie en kan de verblijfsvergunning opnieuw verlengd worden met een jaar. Na vijf verlengingen, volgt de toegang tot een permanente verblijfsvergunning.

Een asielzoeker

Iemand die een asielaanvraag heeft lopen. Het resultaat kan zijn:

- Een erkenning als vluchteling: permanent verblijf
- Erkenning als oorlogsvluchteling: tijdelijk verblijf
- Afwijzing van de asielaanvraag: de persoon wordt uitgewezen en moet terugkeren naar zijn/haar/hun herkomstland.

Een transmigrant

Een migrant die onderweg is naar zijn/haar/hun uiteindelijke bestemming om daar een asielaanvraag in te dienen en dus geen asiel aanvraagt in het land waar hij/zij/hen zich op dat moment bevindt.

Honger of armoede is niet genoeg

Volgens deze internationale afspraken en definities heeft iemand die zijn land ontvlucht omwille van hongersnood of armoede geen recht op asiel. Ook de alsmaar groeiende groep mensen getroffen door de gevolgen van de klimaatopwarming maken (voorlopig) geen kans op asiel.

Een internationaal migratiepact

In 2018 werd door de Verenigde Naties het VN-migratiepact onderhandeld. 164 landen ondertekenden het op een conferentie in Marrakesh. Het zogenaamde Marrakesh-pact beschrijft de zowel de actuele uitdagingen als de meerwaarde van migratie. Het spreekt zich uit voor een menswaardige aanpak van migratie en keert zich tegen elke vorm van xenofobie. Het stelt ook dat overheden zich moeten inzetten voor een positieve beeldvorming rond migratie. Het Pact biedt een kader voor samenwerking rond migratie, maar is niet bindend. Landen kunnen bijgevolg niet gedwongen worden om de maatregelen na te leven en er is weinig directe impact. Drie EU-lidstaten (Hongarije, Polen en Tsjechië) stemden tegen het akkoord uit angst voor meer migratie richting Europa. Oostenrijk, Bulgarije, Letland, Italië en Roemenië onthielden zich bij de stemming. Slovakije stemde niet. In België laaide de discussie over het migratiepact hoog, wat zelfs leidde tot de val van de federale regering in 2018. België ondertekende uiteindelijk wel het migratiepact.

[Kijk hier voor meer informatie over het VN-migratiepact.](#)

Hoe komen vluchtelingen naar Europa?

Het is niet mogelijk om van buiten de EU een asielprocedure op te starten. Mensen op de vlucht moeten dus eerst op het grondgebied van een EU-lidstaat geraken. Maar hoe geraak je in de Europese Unie?

Legaal

De EU Blue Card

Mensen die hun thuisland ontvluchten omwille van economische redenen worden meestal niet erkend in de EU. De EU Blue Card (geïnspireerd op de Amerikaanse Green Card) vormt hierop een uitzondering. Om de Europese economie competitief te houden en de bedrijven te versterken, kunnen hoogopgeleide arbeidsmigranten (zoals ingenieurs en IT-experten) een Europese Blauwe Kaart aanvragen en op die manier een werk- en verblijfsvergunning bekomen.

Het vliegtuig?

De gemakkelijkste, goedkoopste en veiligste manier om naar Europa te komen, is met het vliegtuig. Je hebt een visum nodig om een vlucht te nemen, maar vaak zijn in conflictlanden de ambassades dicht en is het dus onmogelijk om een visum aan te vragen.

Kan je in nood zonder visum vliegen?

In theorie wel: er is een EU-richtlijn die stelt dat een 'drager', in dit geval de luchtvaartmaatschappij, mensen die recht hebben op asiel zonder visum mag meenemen. Maar, als de persoon in kwestie niet erkend wordt in Europa, is het de 'drager' die op zijn kosten de persoon moet terugbrengen. Deze regel betekent in de praktijk dat de EU het aan de luchtvaartmaatschappijen overlaat om te beslissen of iemand recht zal hebben op asiel. Het is vanuit economisch standpunt dus logisch dat de luchtvaartmaatschappijen het zekere voor het onzekere nemen en enkel mensen mét visum meenemen.

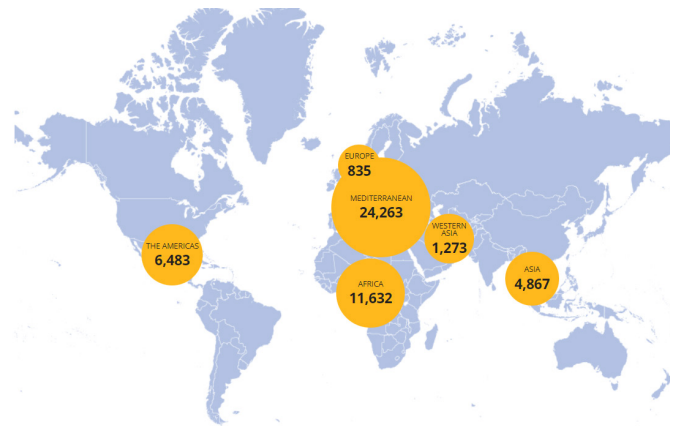
Hervestiging

Wanneer een erkende vluchteling niet naar het land van herkomst kan terugkeren én deze persoon behoort tot een kwetsbare groep (bv. zwangere vrouwen, niet-begeleide minderjarigen of nood aan dringende medische hulp), maakt een vluchteling kans op hervestiging. Het hervestigingsprogramma van de EU legt jaarlijks prioritaire groepen vast op basis van geografische regio's, nationaliteit en specifieke noden. Het programma is structureel, maar zeer kleinschalig. Minder dan 1% van alle vluchtelingen wereldwijd komt in aanmerking.

Illegaal

De beperkte legale wegen richting Europees grondgebied zorgen ervoor dat veel vluchtelingen op een illegale (en vaak levensgevaarlijke) manier de EU binnenkomen. Hierbij moeten ze vaak een beroep doen op mensenhandelaars die hen - vaak tegen grof geld - naar de EU brengen. Deze situatie brengt schrijnende taferelen met zich mee. Mensen riskeren hun leven op zee, verstoppelen zich in de motorkap van auto's of tussen de lading van vrachtwagens of schepen.

'Missing Migrants Project' berekende dat er sinds 2014 al meer dan 24.000 mensen stierven op de Middellandse Zee alleen. Ook op andere routes ligt het dodental hoog. Wereldwijd stierven (sinds 2014) al bijna 50.000 mensen tijdens hun vlucht.

Bron: Missing migrants project

Migratieroutes

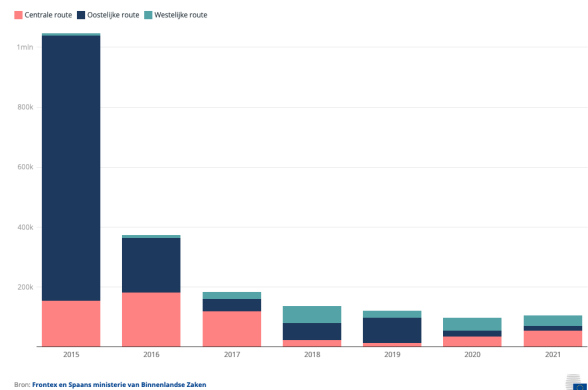
Welke route mensen op de vlucht nemen, hangt zeer sterk af van geopolitieke factoren en broeihaarden wereldwijd: migratieroutes liggen niet vast.

De 'zeeroutes' richting de EU gaan over de Middellandse Zee. Er zijn drie verschillende routes: de oostelijke (van Turkije naar Griekenland), centrale (van Noord-Afrika naar Italië en Malta) en westelijke (van West-Afrika naar Spanje) Middellandse-zeeroute.

In volle vluchtelingencrisis (2015) kwamen de meeste vluchtelingen uit Syrië en was bijgevolg de oostelijke route via Turkije de meest gebruikte. Onder invloed van Europese maatregelen, vond een verschuiving plaats en waren er meer aankomsten via de centrale en westelijke zeeroute.

Niet enkel over zee, maar ook over land proberen mensen op de vlucht de EU te bereiken. Eind 2021 stuurde de Wit-Russische leider Loekasjenko migranten de grens over richting de Baltische staten omdat hij niet gediend was met de economische sancties die de EU had opgelegd². Vooral Litouwen zag hierdoor het aantal asielaanvragen de lucht in gaan.

Sinds de Russische inval in Oekraïne, kwam een nieuwe migratiestroom op gang richting de Europese Unie. Vooral de buurlanden Polen, Roemenië, Slowakije en Hongarije werden hierbij geconfronteerd met een grote instroom aan mensen op de vlucht.

Bron: Frontex en Spaans ministerie van Binnenlandse Zaken

Bron: <https://www.consilium.europa.eu/nl/infographics/migration-flows/>

² De EU bekritiseert Wit-Rusland voor het schenden van mensenrechten en het gewelddadig onderdrukken van de democratische oppositie, journalisten en maatschappelijke organisaties. Om deze redenen volgden in juni 2021 economische sancties.

4.

Wat doet de EU?

Asiel- en migratie is grotendeels een nationale bevoegdheid. Dit betekent dat, behalve enkele Europese en internationale regels, elke EU-lidstaat een eigen asielbeleid uitvoert. De EU heeft hierdoor weinig slagkracht en kan enkel maatregelen nemen als de lidstaten hiervoor toestemming geven.

Omdat dit systeem op haar grenzen botst, stelde de Europese Commissie in september 2020 een nieuw migratiepact voor dat streeft naar een gemeenschappelijke Europese aanpak. Omdat de lidstaten nog geen akkoord hebben over het nieuwe voorstel, blijven de beperkte bestaande EU-regels uit het Dublinverdrag³ van toepassing.

Bestaande afspraken over asiel

Dublinprocedure: welke EU-lidstaat is verantwoordelijk

Bij een verzoek tot internationale bescherming bekijkt de nationale bevoegde instantie (DVZ in België) eerst welke EU-lidstaat verantwoordelijk is voor de aanvraag. Deze eerste fase heet de 'Dublinprocedure'. Er zijn drie stappen: heeft de verzoeker familie in een EU-lidstaat, dan is de lidstaat waar de familie verblijft (en erkend is) verantwoordelijk. Indien geen familie in de EU aanwezig is, gaat de bevoegde instantie na of je een visum of verblijfstitel ontving van een EU-lidstaat. Zo ja, dan is deze EU-lidstaat verantwoordelijk. Zo nee, dan gaat men over naar de derde en laatste optie: de eerste EU-lidstaat waar een migrant voet aan wal zet of het land dat de migrant doorkruiste, is verantwoordelijk voor de behandeling van de asielaanvraag en opvang tijdens de asielprocedure. De Dublinprocedure zorgde afgelopen jaren voor een grote druk op de lidstaten in het zuiden van de Europese Unie. In de praktijk moeten zij een groot deel van de migranten die aankomen registreren en voorzien in hun opvang.

Niet alle asielzoekers krijgen erkenning. Elk jaar krijgen ongeveer 500.000 migranten het bevel om terug te keren. De redenen hiervoor verschillen. Soms kunnen migranten niet bewijzen waarom ze op de vlucht zijn of ze hebben geen geldige verblijfsvergunning, anderen worden na een grondige screening beschouwd als een risico voor de lidstaten. In de praktijk zien we dat het terugkeerbeleid heel moeizaam verloopt. Vooraleer terugkeer mogelijk is, sluit de EU een akkoord met het land van herkomst. Hierin moet o.a. de veiligheid van de migrant gegarandeerd worden. Echter, zolang er geen akkoord komt, kan de EU geen mensen terugsturen.

Geen 'asielshoppen' mogelijk

Een migrant kan maar in één land van de EU een asielaanvraag doen. Wordt de aanvraag afgekeurd, dan moet de dan uitgewezen migrant terug naar het herkomstland. Het is onmogelijk om in een ander EU-land opnieuw een aanvraag te doen. Om dit te controleren moeten migranten bij aankomst hun vingerafdrukken plaatsen. Deze worden bijgehouden in de Eurodac-databank. Door vingerafdrukken te vergelijken, kunnen EU-lidstaten nagaan of iemand al een asielaanvraag deed in een andere EU-lidstaat.

Bed, bad, brood

Eens iemand is geregistreerd als asielzoeker, moet de lidstaat waar die persoon verblijft zorgen voor onderdak, voedsel en basisverzorging, het 'bed-bad-brood' principe.

Terugkeerbeleid

Wanneer iemand niet erkend wordt, moet deze persoon terugkeren naar het herkomstland. De manier waarop de lidstaten uitgeprocedeerde asielzoekers terugsturen, is geregeld op EU-niveau.

³ Een goede uitleg over de Dublinprocedure vind je in het dossier 'Wat is Dublin' van Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Elk land zijn eigen beleid

Naast deze beperkte Europese regels, is 'asiel en migratie' een nationale bevoegdheid: elk land beslist zelf de aanpak. De piek in het aantal asielaanvragen in 2015 maakte echter duidelijk dat de Europese Unie op lange termijn aan een gemeenschappelijke strategie moet werken.

Aantal aanvragen per land

Sinds 2011 blijft het aantal mensen op de vlucht ononderbroken stijgen. Tegelijk bleef het aantal asielaanvragen in Europa tot 2021 relatief laag, met uitzondering van de piek in 2015-2016⁴. Dit is een rechtstreeks gevolg van het huidige Europese asiel- en migratiebeleid dat vooral gericht is op het streng bewaken van de buitengrenzen.

Duitsland, Frankrijk, Spanje, Italië en Oostenrijk kregen het hoogste aantal aanvragen in 2021. Voor het eerst in jaren staat Griekenland niet in deze top vijf. De 190.545 asielaanvragen in Duitsland staan in schril contrast met het aantal aanvragen in vooral Oost-Europa en de Baltische staten. In 2021 ontving Hongarije 40 asielaanvragen, Estland 80. De laagste aantallen in de hele EU.

Kans op erkenning per land

Ook in de beslissing om vluchtelingen te erkennen zijn er grote verschillen tussen de lidstaten onderling. Hoewel de definities van een oorlogsvluchteling of een 'gewone' vluchteling gelijk zijn in alle EU-lidstaten, oordeelt het ene land strenger dan het andere in concrete dossiers. Dat komt omdat in elk land een nationale commissie oordeelt over de asielsdossiers. Vaak nemen ze

Maar de verschillende visies van de Europese lidstaten en de grote verschillen in het aantal asielaanvragen en de erkenningsgraden maken het moeilijk.

Landen als Spanje, Griekenland en Italië hebben al meerdere jaren op rij hogere aantallen en vragen daarom solidariteit en steun van andere lidstaten. Landen als Hongarije of Polen proberen vooral hun eigen grenzen te beschermen en willen niets te maken hebben met een gemeenschappelijk migratiebeleid. Ook in de huidige situatie, waarin deze landen enorm veel Oekraïense vluchtelingen opvangen, veranderen ze niet van standpunt. Hun toestemming voor Tijdelijke Bescherming van Oekraïense vluchtelingen, betekent niet dat ze ineens voorstander zijn van een algemeen gemeenschappelijk migratiebeleid.

andere beslissingen, afhankelijk van het politieke klimaat in dat land. Landen als Hongarije, Polen of Italië staan een stuk strenger ten aanzien van vluchtelingen dan pakweg Luxemburg of Ierland. De toekenning van de beschermingsstatus wordt daarnaast geval per geval bestudeerd, en niet automatisch op basis van nationaliteit toegekend (met uitzondering van mensen uit Oekraïne).

Hongarije

Vooraf het Hongarije onder Viktor Orban staat zeer weigerachtig tegenover migranten. Al tegen eind 2015 had de Hongaarse regering een 4-meter hoog, 175 kilometer breed hek aan zijn zuidelijke grens met Servië gebouwd. Overheden van andere Oost-Europese lidstaten kopieerden deze anti-migratiehouding. De vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties rapporteerden schendingen van het vluchtelingenrecht en fysieke mishandeling van vluchtelingen.

Meer recent echter stelt het land zich heel gewillig op om mensen uit Oekraïne op te vangen. Speculaties over deze wijzigende houding gaan over de gelijkenissen tussen (Oost) Europese landen met Oekraïne op vlak van taal (West en Oost-Slavisch), cultuur en godsdienst (katholiek en oosters-orthodox Katholiek (Oekraïne)). In 2015 kwamen de meeste vluchtelingen uit landen met grotere verschillen op vlak van taal (Bv. Pools-Arabisch) en godsdienst (christendom-islam).

⁴ Of het totale aantal asielaanvragen van 2022 enorm zal stijgen, zal afhangen van het aantal Oekraïense vluchtelingen in een tijdelijke beschermingsstatus die effectief ook asiel aanvragen.

Europese crisismaatregelen

De stijging van het aantal asielaanvragen, de groeiende druk op de Dublinprocedure en de grote contrasten in het asielbeleid van de lidstaten, leidden tot een grote crisis in de EU. Europese lidstaten sloten hun grenzen en schoven vluchtelingen door naar andere lidstaten. Dit zette de EU en de Schengenzone⁵ zwaar onder druk. De staatshoofden

en regeringsleiders van de EU kwamen tussen 2015-2016 geregeld in spoed bijeen om de vluchtelingencrisis tijdelijk het hoofd te bieden. De belangrijkste beslissingen die ze namen, waren:

1. Het EU-spreidingsplan

In 2015 trad het EU spreidingsplan in werking: de EU zou op twee jaar tijd 160.000 asielzoekers die verbleven in Italië en Griekenland, verdelen over de lidstaten. Het plan vormde een uitzondering op de Dublinverordening en moest de druk op de landen aan de EU-buitengrenzen verlichten. Het plan kwam echter niet op gang. De opname van asielzoekers was niet verplicht en de lidstaten namen uiteindelijk maar 18% van het vooropgestelde doel asielzoekers over. Hongarije, Polen en Tsjechië⁶ weigerden om mee te werken. Het spreidingsplan was slechts tijdelijk en de voorstellen voor een permanent spreidingsplan botste op een njet van een aantal Oost-Europese landen. Het stierf uiteindelijk een stille dood in 2017.

*Tsjechië nam uiteindelijk 12 asielzoekers over.

Hongarije, Polen en Tsjechië veroordeeld door Europees Hof

In april 2020 veroordeelde het Hof van Justitie Hongarije, Polen en Tsjechië omdat ze weigerden mee te werken aan de spreiding van vluchtelingen. De argumenten die de landen gebruikten in hun verzet tegen het spreidingsplan werden als ongeldig bestempeld in het arrest. Omdat het spreidingsplan intussen is afgelopen, is de kans klein dat de landen hiervoor effectief gestraft worden.

⁵ Met 'Schengen' beslisten de lidstaten in de jaren '90 om de binnengrenzen te laten vervagen en in ruil de gezamenlijke buitengrenzen goed te bewaken. In 'uitzonderlijke gevallen', namelijk bij ernstige bedreiging van de openbare orde, staan de Schengen-regels toe dat een land tijdelijk zijn grenzen terug controleert.

⁶ Tsjechië nam uiteindelijk 12 asielzoekers over.

2. Deals met derde landen

Turkije

Omdat het spreidingsplan niet op gang kwam en migranten bleven toekomen, sloot de EU in maart 2016 een akkoord met Turkije. Alle vluchtelingen die illegaal binnenkomen via Griekenland, stuurt de EU terug naar Turkije. Per teruggestuurde vluchteling neemt de EU één Syrische vluchteling, die in Turkije verblijft, over: het zogenaamde draaideursysteem. In ruil beloofde de Europese Unie om een aantal eisen van Turkije in te willigen, zoals afschaffing van de visumplicht, en gaf het (voor een periode t.e.m. 2021) 6 miljard euro voor de opvang van mensen op de vlucht.

De Turkijedeal onder druk

Deze deal leek het 'Europese' probleem in de eerste plaats op te lossen, gezien het aantal oversteken tussen Griekenland en Turkije drastisch daalde. Maar het liep al snel mank. Erdogan verweet de EU haar beloften niet na te komen: de bereidheid van Europese lidstaten om vluchtelingen uit Turkije over te nemen was miniem en de beloftes over de visumafschaffing en toetredingsonderhandelingen werden niet nageleefd. Bovendien daalde de druk op de EU wel, maar in Turkije bleef die stijgen. Ook in 2021 ving Turkije de meeste vluchtelingen wereldwijd op: 3,8 miljoen.

De aanpak van de Europese Unie krijgt bovendien veel kritiek. Het uitbesteden van het vluchtelingenbeleid aan Turkije zorgt voor een niet te onderschatten humanitaire 'kost'. Mensenrechtenorganisaties rapporteerden herhaaldelijk over de slechte opvang in overvolle kampen, uitbuiting van vluchtelingen en onvoldoende voorziening in basisnoden. Intussen werd ook bewezen dat Turkije vluchtelingen terugstuurt naar Syrië (oorlogsgebied), ondanks internationale afspraken.

Een noodzakelijk kwaad?

Ondanks alle kritiek, houdt de deal stand. Ook wanneer Erdogan de deal gebruikt om druk te zetten op de EU. Zowel de Commissie als de EU-lidstaten beseffen dat Turkije een sleutelpositie inneemt en dat we zonder deze belangrijke speler niet vooruit zullen raken. Een nieuwe manier van samenwerking dringt zich op. Ook Josep Borrell, Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid, liet verstaan dat de dialoog met Turkije wederzijds vertrouwen en inspanningen vraagt, ook als de relatie stroef loopt.

Alles wijst dus op een verdere samenwerking met Turkije rond migratie, ondanks dat er heel wat aan de deal schort. De commissie voorziet alvast 3,5 miljard euro (periode 2021-2023) extra voor humanitaire hulp en opvang van vluchtelingen in het land.

Libië

In 2017 besloot de EU ook een deal te sluiten met Libië. De route was immers opgeschoven van Turkije-Griekenland naar Libië-Italië. Naar het voorbeeld van de Turkijedeal ontving Libië 200 miljoen euro om zijn grenzen beter te bewaken en asielzoekers op te vangen. De EU ondersteunde de Libische kustwacht met training, personeel, schepen en geld.

Maar ook deze deal kan op veel kritiek rekenen. Libië is op dit moment vrijwel onbestuurbaar. Het land heeft twee rivaliserende regeringen, lokale machtshebbers en een aantal misdaadbewegingen. De vele gewapende conflicten zorgen ervoor dat het land op de rand van een burgeroorlog staat. Mensen op de vlucht lopen het risico om er voor onbepaalde duur naar gesloten opvangkampen gebracht te worden. Mensenrechtenorganisaties zoals de UNHCR en Amnesty International rapporteren al jarenlang gevallen van marteling, fysiek en seksueel geweld en uitbuiting. Deze problemen komen bovenop het gebrek aan basisvoorzieningen om vluchtelingen menswaardig op te vangen.

Marokko

Al voor het begin van de vluchtelingencrisis werkte de EU samen met Marokko rond handel en ontwikkelingssamenwerking. Sinds 2017 beschouwt de EU Marokko ook als partner wanneer het gaat over migratie. Financiering om extra grensfaciliteiten aan te leggen en vluchtelingen tegen te houden aan de grens, komt deels van Europees ontwikkelingsgeld (geld dat normaal naar armoedebestrijding en het tegengaan van ongelijkheid in Afrika gaat).

Deals met derde landen: verschillende landen, één strategie

Achter alle voorgaande deals schuilt dezelfde strategie: de Europese Unie geeft geld aan derde landen om daar de vluchtelingen op te vangen. Officieel wil de EU hiermee het aantal oversteken beperken en zo het aantal doden op zee doen dalen. Tussen de regels lees je echter vooral dat lidstaten weigerachtig staan tegenover de opvang van vluchtelingen op hun eigen grondgebied.

Voorstanders scharen zich achter de deals omwille van de dalende cijfers: sinds 2016, het begin van de Turkijedeal, komen er drastisch minder migranten aan in de EU.

Critici daarentegen maken de bedenking dat de EU op deze manier enorm veel macht geeft aan onbetrouwbare partners die geen schrik hebben om hier misbruik van te maken. Ook de mensenrechtenschendingen waar regelmatig over bericht wordt, komt de geloofwaardigheid van de EU niet ten goede. Verschillende Europese en internationale organisaties/NGO's bekritiseren daarom Europese houding en verwijten de EU dat ze haar eigen waarden niet naleeft.

Dreigen met migranten

De Europese Unie is nog zoekende naar een gemeenschappelijk asiel- en migratiebeleid en dat weten ook de leiders van de derde landen. Dat ze geen schrik hebben om de kwetsbaarheid van de Unie uit te spelen, bewezen ze afgelopen jaren meermaals door druk te zetten via migranten. De dreiging zelf gebeurde via het fysiek onder druk zetten van onze buitengrenzen door duizenden mensen op de vlucht daar aan hun lot over te laten. Soms was de dreiging om vluchtelingen naar de Europese Unie te sturen al genoeg om de Europese leiders op stang te jagen. Onderstaande artikels tonen aan hoe het misbruik van mensen op de vlucht past in een strategie om reactie van de Europese Unie uit te lokken of eigen nationale belangen af te dwingen:

2019: Turkije dreigt 3,6 miljoen vluchtelingen naar Europa te sturen

2020: Turkije dreigt vluchtelingen door te laten

2021: Loekasjenko zet druk op de EU via migranten

Crisisrespons Russisch-Oekraïense oorlog

Ondanks het gebrek aan een akkoord, slaagden de EU-lidstaten erin om kort na de Russische inval in Oekraïne (24 februari '22) het hoofd te bieden aan de massale toestroom van Oekraïense vluchtelingen.

De Russische inval in Oekraïne zorgde ervoor dat miljoenen Oekraïners op de vlucht sloegen. Volgens de meest recente cijfers (juli '22) worden sindsdien +/- 5,5 miljoen Oekraïense vluchtelingen opgevangen in Europa. Dankzij de '**Richtlijn voor Tijdelijke Bescherming**' slaagde de Europese Unie erin om deze groep mensen snel bescherming te bieden.

Nog geen week na de Russische inval deed de Europese Commissie het voorstel⁷ om de 'Richtlijn voor Tijdelijke Bescherming' te activeren. Deze richtlijn dateert uit 2001 en werd aangenomen na de conflicten (en daaropvolgende vluchtelingenstroom richting de EU) in voormalig Joegoslavië.

De richtlijn stelt dat de Europese lidstaten 'minimumnormen vaststellen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden die niet naar hun land van oorsprong kunnen terugkeren'.

Op 4 maart 2022 werd de richtlijn door de Raad goedgekeurd, waardoor mensen op de vlucht uit Oekraïne in aanmerking komen voor een tijdelijke bescherming van één jaar (dus tot 4 maart 2023). Deze bescherming kan nadien met telkens zes maanden worden verlengd.

Meer info over de bescherming van Oekraïense vluchtelingen in de EU vind je op 'EU solidarity with Ukraine'.

⁷ De Europese Commissie moet in haar voorstel duidelijk aangeven voor welke specifieke doelgroep de tijdelijke bescherming geldt, op welke datum de bescherming ingaat en wat de geschatte omvang van de verplaatsing van ontheemden is. Om de richtlijn te activeren, is een goedkeuring van de Raad nodig met gekwalificeerde meerderheid.

Naar een Europees asiel- en migratiebeleid?

Het nieuwe migratiepact

Na een aantal mislukte voorstellen om tot een oplossing te komen, stelde de Europese Commissie in september 2020 haar ontwerp-pact asiel en migratie voor. Het gaat op dit moment om een voorstel van de Europese Commissie, waar ook het Europees Parlement en de Raad zich over moeten buigen. In beide instellingen werd al stevig gediscussieerd over de voorstellen, maar een definitief akkoord is er nog niet.

Het voorgestelde migratiepact steunt op twee belangrijke pijlers: solidariteit en verantwoordelijkheid. In het pact komen drie grote onderdelen naar voor: een externe dimensie, EU buitengrenzen en solidariteit. In elk onderdeel komen beide pijlers terug.

1. Een externe dimensie: partnerschappen met landen buiten de Europese Unie

De Europese Commissie wil sterke partnerschappen met landen van herkomst en doorreis van mensen op de vlucht. Dit gaat dan zowel om **financiële steun voor deze landen** (steun voor regio's die veel vluchtelingen opvangen en het creëren van betere levensomstandigheden in regio's van herkomst) als steun bij **politieke aspecten** (migrantensmokkel ontmantelen, vrijwillige terugkeer aanmoedigen en het verbeteren van legale migratiekanalen).

Alle lidstaten zijn het er over eens dat de **externe dimensie hét speerpunt** zou moeten zijn van het **nieuwe migratiepact**: om sterfte op zee te vermijden, het aantal irreguliere aankomsten te doen dalen en het aantal geslaagde terugkeeroperaties te verhogen, moet de EU volgens hen actief zijn buiten haar eigen grenzen. De landen in kwestie staan zelf minder te springen voor deze 'partnerschappen': de deal wordt verpakt als win-win, met het promoten van vrij verkeer en handel in Afrika als prioriteit, maar de verwachtingen van de EU rond migratie naar de landen toe zijn torenhoog: De EU vraagt hen om migratie richting het Europese vasteland tegen te gaan en ze moeten bereid zijn om uitgeprocedeerde vluchtelingen terug over te nemen uit de EU. Hoe en of de deals effectief tot stand komen, valt nog af te wachten. Intussen teert de EU verder op de bestaande deals die ze sloot met Turkije, Marokko en Libië.

Ook via ontwikkelingshulp en het visumbeleid probeert de commissie een grip te krijgen op migratie. Ze werkte een nieuw ontwikkelingsfonds uit, NDIC (Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument), dat loopt van 2021 tot 2027. Het NDIC is een fonds dat wordt ingezet om wereldwijd armoede tegen te gaan en duurzaamheid, ontwikkeling, welvaart, vrede en stabiliteit te promoten. Van de 80 miljard euro, is 10% voorbehouden voor acties rond migratie.

Daarnaast kadert ook het nieuwe visumbeleid in het migratiebeleid: Derde landen die hun best doen bij het opvangen en overnemen van vluchtelingen, krijgen visumversoepelingen. Landen die tekortschieten, krijgen visumsancties.

2. Beheer van de EU-buitengrenzen: verplichte screening, gemeenschappelijke asielprocedures en Frontex

Om meer vertrouwen te creëren tussen de EU-lidstaten, wil de Europese Commissie gemeenschappelijke asielprocedures aan de grenzen. Dit wil ze verwezenlijken via een EU-asielagentschap dat zal instaan voor een grondige screening van identiteit, veiligheid en gezondheid van asielzoekers (max. 5 dagen). Vervolgens moet de asielprocedure van iemand die uit een land komt met een erkenningsgraad van minder dan 20%, binnen de 12 weken zijn afgerond. Zo wil de Commissie snel bepalen wie kans maakt op asiel en wie niet en mensen sneller kunnen terugsturen.

European Union Agency for Asylum (EUAA)

Eind 2021 werd het EASO (European Asylum Support Office) omgevormd naar een nieuw agentschap: EUAA (European Agency of Asylum). Het is dit agentschap dat de ambities binnen de tweede pijler moet waarmaken. Het vernieuwde agentschap kreeg zo'n 500 medewerkers die snel kunnen ingrijpen wanneer een nationaal asielsysteem onder druk komt te staan. Het is de bedoeling dat dit agentschap vanaf 31 december 2023 controleert hoe de EU-lidstaten de nieuwe regels rond asiel en migratie implementeren. Daarnaast kan het ook aanbevelingen schrijven, maar dit pas vanaf 'de dag dat de Dublinverordening wordt vervangen'.

Frontex

Frontex werd in 2004 opgericht als administratief agentschap met een coördinerende rol in het bewaken van de buitengrenzen. Het takenpakket beperkte zich tot informatie-uitwisseling en het maken van risicoanalyses. In 2016 werd het omgevormd naar 'Europese kust- en grenswacht' en biedt het ook technische ondersteuning (vliegtuigen, schepen, getrainde grensbewakers). Sindsdien opereert Frontex ook als ordehandhavingsdienst.

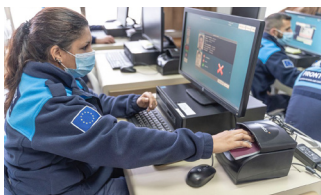
De Commissie stelt nu een sterker Frontex voor als dé manier om illegale migratie tegen te gaan. Hiervoor wordt Frontex uitgebouwd tot een Europese kust- en grenswacht met meer bevoegdheden. Er volgt een budget van 5,6 miljard euro⁸ (tot 2027), een uitbreiding naar 10.000 manschappen (die tussenkomen in naam van de EU) en een uitbreiding van bevoegdheden (een rol bij terugkeeroperaties). De Commissie behoudt haar politieke verantwoordelijkheid, maar laat de leiding over aan een management board (met vertegenwoordigers uit alle lidstaten). Frontex opereert daardoor zelfstandiger, maar wel binnen de lijnen van de Europese wet.

Frontex in de problemen

Al snel na de bekendmaking van deze ambitieuze plannen kwam Frontex in de problemen. Eind 2020 stapelden de belastende rapporten en klachten zich op. Verschillende NGO's en onderzoeksjournalisten rapporteerden over misbruik door ambtenaren van EU-lidstaten op grondgebied waar ook Frontex aanwezig was. De aanklachten waren niet van de minste en beschreven geweld tegen migranten, illegale pushbacks⁹ en het weigeren van toegang tot asielaanvragen.

De Europese ombudsman startte daarop een onderzoek en ook het Europees Parlement richtte een onderzoekscommissie op. In de zomer van 2021 volgde het verdict: Frontex is medeplichtig. Op het moment dat de pushbacks werden doorgevoerd, keken Frontex medewerkers de andere kant op. Officieel gezien wisten ze daarom niets over de pushback (een argument waaraan de Frontex baas Fabrice Leggeri zich lang vasthield). Het Parlement oordeelt echter dat het bewust negeren en het niet ingrijpen bij mensenrechtenschendingen toont dat ze wel degelijk op de hoogte waren en dus betrokken bij de terugstuuroperaties.¹⁰

Eind april 2022 nam Fabrice Leggeri onder grote druk uiteindelijk ontslag als hoofd van Frontex.

©2022 Frontex

⁸ In 2020 bedroeg het budget van Frontex ong. 460 miljoen, toen al drie keer zo veel als het budget in 2015 (142 miljoen).

⁹ Een pushback is het automatisch terugsturen van migranten die over land of zee Europa bereiken. Volgens het internationaal recht heeft elke migrant recht om een asielaanvraag in te dienen, wat een pushback dus illegaal maakt.

¹⁰ Ook de Europese rekenkamer publiceerde een vernietigend verslag waarin het functioneren van Frontex als 'onvoldoende doeltreffend' wordt bestempeld. Tot slot is ook antifraudedienst OLAF bezig aan een onderzoek naar topman Leggeri.

3. Regels rond solidariteit

Volgens het migratiepact dat op tafel ligt, moet geen enkel land verplicht mensen opvangen. Echter, in crisissituaties kan de Commissie lidstaten wel verplichten om mee te helpen op een andere manier. Dit kan bijvoorbeeld door financiële, materiële en logistieke steun aan een ander land, of door de terugkeerprocedure van uitgewezen migranten in een andere lidstaat op zich te nemen (terugkeersponsoring).

Ook zou het verdrag van Dublin worden afgevoerd, zodat niet automatisch het land van aankomst of doorreis verantwoordelijk is voor de asielprocedure van een asielzoeker, zoals nu wel het geval is.

De standpunten van de verschillende lidstaten over de regels rond solidariteit liggen mijlenver uit elkaar. De zogenaamde Zuidelijke Alliantie of Med 5 (Griekenland, Italië, Malta, Cyprus en Spanje) betreurt het ontbreken van een verplicht spreidingsmechanisme. Ook over een gemeenschappelijke

asielprocedure aan de buitengrenzen van de EU uiten ze grote bezorgdheden. Het zou betekenen dat ze hun asielbeleid uit handen moeten geven en de vrees bestaat dat hierdoor grote opvangkampen zullen ontstaan in eigen land. Het voorstel biedt onvoldoende garantie dat de druk op hun land afneemt.

De Visegrad-4 (Hongarije, Polen, Tsjechië en Slowakije) - waar ook Slovenië zich bij aansluit - zijn traditioneel tegen elke vorm van verplichting. Bovendien staan ze op de rem wanneer het gaat over terugkeersponsoring omdat ze dan zelf moeten instaan voor de opvang van de afgewezen asielzoeker indien de terugkeeroperatie niet lukt.

Verder rijst ook de vraag naar wat er gebeurt als alle lidstaten kiezen voor de 'alternatieve' vormen van solidariteit en niemand effectief bereid is vluchtelingen op te vangen.

Op de foto zien we de regeringsleiders uit de Visegrad-landen. Van links naar rechts: Slovaaks premier Heger, Tsjechisch premier Babis (eind 2021 vervangen door Petr Fiala), Pools premier Morawiecki en Hongaars premier Orban.

©2021 European Council

Solidariteit (voor ieder op zich)

Op 22 juni 2022 ondertekenden de bevoegde ministers voor asiel en migratie uit 18 EU-lidstaten¹¹ een verklaring waarin ze hun toewijding voor een tijdelijk en vrijwillig solidariteitsmechanisme uiteenzetten. Vooral het overnemen van vluchtelingen uit landen die zwaar onder druk staan en/of het verlenen van financiële steun komen als voornaamste solidaire acties aan bod. De autonomie die elk land wilt behouden is echter zeer opvallend: het mechanisme moet vrijwillig blijven en elke lidstaat beslist zelf over de aard en omvang van zijn bijdrage.

Voor België ondertekende minister Annelies Verlinden de verklaring

Raadsformatie 'Justitie en Binnenlandse Zaken', juni 2022

¹¹ De 18 EU-lidstaten die de verklaring ondertekenden zijn België, Bulgarije, Cyprus, Tsjechië, Duitsland, Griekenland, Spanje, Finland, Frankrijk, Kroatië, Ierland, Italië, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Portugal en Roemenië.

De EU-lidstaten blijven er verschillende visies op nahouden als het gaat over hoe Europa asiel en migratie moet aanpakken. Ook in het publieke debat blijft dit een gevoelig thema, zeker door de manier waarop er vaak over bericht wordt, zowel door de traditionele media als op socialemediaplatformen. Hoe ze dit precies doen, heeft zonder twijfel een invloed op de manier waarop we als EU-burger naar het thema kijken.

© Chrostin

Het is allemaal de schuld van ...

Populisten overal in Europa wijzen gretig op de gevaren van migratie richting de EU. Door een externe zondebok aan te duiden, hopen ze stemmen te ronselen. Hierdoor lopen de gemoederen vaak hoog op en staan groepen mensen tegenover elkaar. Migratie is het thema bij uitstek waarover gauw polarisering ontstaat en de nuance in het debat zoek geraakt.

Vertekende beeldvorming over migratie

Ook in de (massa- en sociale) media duiken vaak gekleurde termen op. Woorden als 'toevloed' of migranten-'stroom' doen uitschijnen dat Europa overspoeld wordt door vluchtelingen. Zinnen als 'Ze profiteren van het goede weer om de oversteek te maken' doen dan weer vermoeden dat mensen op de vlucht een plezierreisje maken, of dat ze met slechte bedoelingen richting Europa zouden trekken. Door herhaaldelijke blootstelling aan dergelijke termen overschatten Europese burgers vaak het aantal migranten in de EU en groeit het wantrouwen tegenover mensen op de vlucht.

Meer over beeldvorming rond Europese thema's vind je in het dossier ['Nee tegen nonsens.'](#)

CONCLUSIE

Vijf jaar nadat migratie hoog op de Europese politieke agenda kwam, lanceerde de Europese Commissie een voorstel voor een echt Europees asiel- en migratiebeleid, want “het oude systeem werkt niet meer”, aldus commissievoorzitster Ursula von der Leyen (2020). Momenteel is het nog altijd wachten op de lidstaten en het Europees Parlement of dit voorstel het haalt en zo ja, wat er allemaal nog aan verandert. Maar veel tijd om te treuzelen is er niet: afgelopen jaar werd de EU geconfronteerd met een toestroom aan vluchtelingen na de Russische inval in Oekraïne. De richtlijn voor ‘Tijdelijke Bescherming’ zorgt voor een tijdelijke oplossing, maar biedt geen duurzaam asiel- en migratiebeleid. Intussen blijven de lidstaten bevoegd voor het asiel- en migratiebeleid, blijft migratie een zeer gevoelig thema dat vaak felle reacties uitlokt en blijft het aantal mensen op de vlucht wereldwijd toenemen.

Bronnen en nuttige links

In het dossier zelf staan hier en daar bronnen of links. De volledige bronnenlijst bij het dossier kan je bij ons opvragen. Hieronder nog enkele nuttige links naar pagina's die het grotere plaatje rond asiel en migratie schetsen.

- Dossier van het Europees Parlement over migratie en de EU
- Overzicht van het migratiebeleid door de Europese Raad en de Raad van de EU
- IOM, International Organization for Migration
- UNHCR: Alle cijfers, analyses en jaarrapporten over vluchtelingen in de wereld.
- Amnesty International: thema asiel en migratie
- Mo* Magazine: Analyses en kritische onderzoeksjournalistiek over migratie